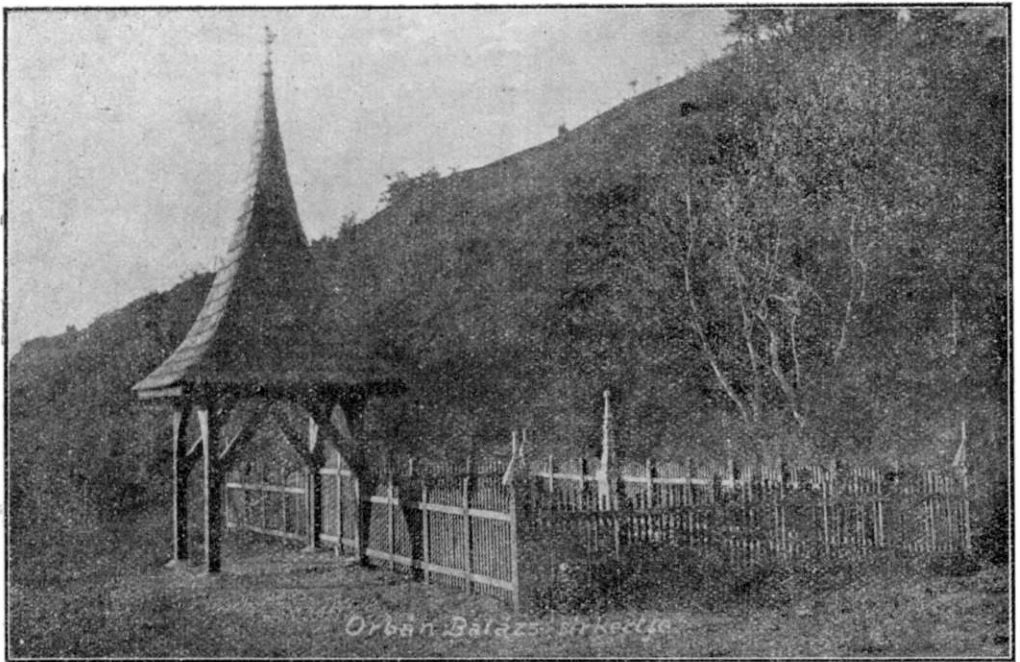

SZÉKELYSÉG

A SZÉKELYFÖLDET ÉS NÉPÉT ISMERTETŐ HAVI FOLYÓIRAT

Szerkeszti:
BÁNYAI JÁNOS

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Odorheiu—Székelyudvarhely.

ORBÁN BALÁZS SIREMLÉKE A SZEJKE-FÜRDŐN

Pásztortűz kliséje.

(Székelyudvarhely mellett)

Kovács István felvétele.

CSIPETKE. Vajjon gondoltunk-e arra, hogy a Székelyföldünk erőforrásainak a természeti ritkaságok, ásványvizeink s az ezzel kapcsolatos népipari termékeinknek az értékesítése csak az idegenforgalom útján történhetik! Vajjon jutott-e eszünkbe, hogy ennek megteremtése csak állandó propagandával sikerülhet, amiben minden pennát forgató atyánkfőnöknek részt kell vennie. Van téma elég, csak gondoskodni kell arról, hogy mindennemű lap hasábjain jelentessünk meg belőlük valamit. Íróink vegyék innen témáikat költeményeik, elbeszéléseik, regényeikhez, vagy tegyék témáik színhelyét ide a Székelyföldre.

Orbán Balázs.*

Irtá: Kertész Albert.

Egy nagy székelyt adott a kis Lengyelfalva,
Ki előttünk soha nem lehet meghalva.
Kinek munkássága minket most is vezet,
Az már halhatatlan, veszteni nem lehet!

Nem az a halála egy nemes életnek,
Amikor valakit részvéttel temetnek.
Van egy más élet még, az érdem korából;
Szeretet vesz ölbe, mely éltet és ápol.

Ilyen volt Orbán is, él feledhetetlen!
Lelkünkbe van zárva, örök kegyeletben.
Rabonbán gyermeke, munka s tett a neve,
Alkot, hogy a népe haladhasson vele!

Légy vezetőnk tovább, ezután is nekünk,
Ne hagyj minket árván dicső nagy mesterünk.
Jóra intett mindig, itthon csak nekünk irt,
Külföldről meg hozott tudásával gyógyírt.

Ha talált bánatot, amely még fájt nekünk,
Vigasztalt s e közben szenvedett is velünk.
Nagy tisztító lélek és fajvédőnk voltál,
S ha sértettek minket, te érettünk szóltál.

S hogy a nép lelkéhez jobban hozzá férjen,
Nem használta rangját, csak úgy élt szerényen.
Egyházakat ápolta s az irást követte:
„Ki rá követ dobott, kenyérrel fizette“.

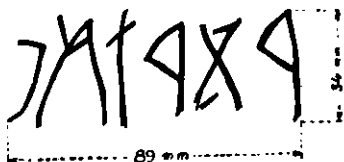
Nemes volt a terve s erős, mint acél!
A székelyt nevelni, az volt nála a cél!
Rá is véste nevét egész Székelyföldre:
A nagy Orbán Balázs köztünk él örökre!

* Szavaltá: Lőrinczy László főgimn. VI. oszt. tanuló az Orbán Balázs síremlékének telavató ünnepélyén.

A székely rovásírás újabban felfedezett emlékei.

A mult évfolyamban emlékeztünk meg az ősi pogánykorba visszanyúló eredetű székely rovásírás fontosságáról, amelyet a kereszténység terjedése, mint nem kívánatos emléket lassanként kiirtott. Legtovább a Székelyföld eldugott sarkaiban használták s ezeket a tudományos szempontból oly fontos adatokat igazán csak a véletlen mentelle meg a mai kor számára.

Régóta ismertük a *bögözi ref. templom* freskóit, melyről Huszka József, a kiváló műtörténész részletes leírásban emlékezett meg annak idején. (Archeologiai Közlöny, 1898. évf. 388 l.) Későbbben a fal-freskókat lemeszelték, de a fényképek azokról ma is megvannak a ref. egyház irattárában. 1929. évben Szigethy Béla ref. teologus, Kassay F. Pál barátjával a közben több helyen lepattozott mészszerűen alul kibujó képet vizsgálgatva, észrevette, hogy az alsó képsor Krisztus alakjának bal alsó mandorlarészén (a fejét övező dicsfény) ő, vörös krétával írt apró rovásírásos belü van. A 9 cm. hosszú és 3'5 cm. széles felírás a következő:

Szigethy az érdekes felfedezését aztán ismertette is az Erdélyi Múzeum 1930. évfolyamában (368—9. l.) és a Marsigli-féle naptármásolat adatai szerint a felirat értelmét „*Atyai Están*”-nak határozta meg, úgy gondolván, hogy az alsó képsor renoválójának a nevét jelentheti. A felirat korát 1530-ra, tehát a mohácsi vész idejére teszi.

E felirattal később Jakubovich Emil, a híres szaktudós is foglalkozott. „*Atya-Isten*”-nek olvassa. (Magyar Nyelv. 1931.)

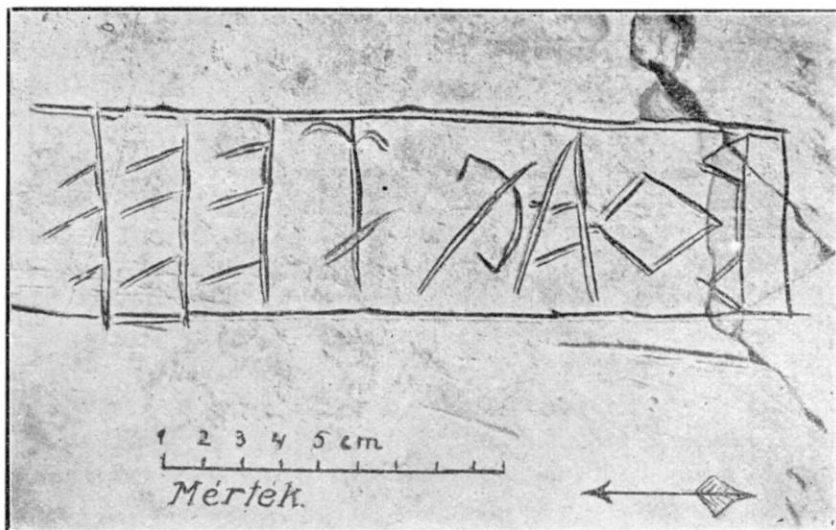
Alighogy a bögözi felfedezésnek hire lett s bebizonyosodott, hogy rövidsége mellett is nagyon fontos, mert az enlakai feliratnál több, mint 100 évvel idősebb, a rejtélyből, ritkaságokból soha ki nem fogyó Székelyföldünk nemsokára még egy ennél is régibb rovásírás emlékekkel ajándékozott meg.

Székelyderzs udvarhelymegyei község körülbástyázott XIV. századbéli szép unitárius temploma valóságos zarándokhelye a műtörténelmi ritkaságok után érdeklődőknek.

1929-ben a templom általános javítás alá került s ekkor a vakolat leverése alkalmával a déli oldalon egy befalazott ablak tűnt elő. Az ablakot újból kibontva, a kiszedett téglák közt az egyik darabon sajtáságos bekarcolt írásforma rajzok voltak láthatók, amelyek felkeltették Balázs András unitárius esperes tigyelmét. A lelet igen

szerencsésnek bizonyult, mert Jakubovich Emil kutatásai szerint a XVI. század első feléből való s valószínűleg régebbi a bögözinél is (Magyar Nyelv. 1932. 264—274 l.) A felirat jelentése „Miklós de(r)zsi pap” s nyilvánvaló, hogy a templomot renováltató helybeli papnak a neve van a téglán megörökítve. Ezt a feltevést a többi történelmi adatok is megerősítik.

A felirattal Paizs Dezső is foglalkozván (Magyar Nyelv. 1932. 274—7. l.), más alapon magyarázva a betűk jelentését s aszerint Miklós (és) Dezs (zs) apa pap feliratsnak gondolja, ami a mai Miklós derzsi esperes értelemnek felelne meg.

A székelyderzsi (Udvarhely m.) unitárius templom tégláján talált Ifju Erdély kliséje. rovásírás. Kovács István felvétele.

Igy helyesen jelzi Nyirő József (Keleti Ujság 1933. 18. sz.) az ismertetésében, hogy e megfejtéseket semmiesetre sem fogadhatjuk el helyesnek.

A tulajdonképeni zavart okozó három „p” betű a szó végén a magánhangzó ugrató természete mellett sem lehet annyira komplikált jelentőségű. Valószínűbb Sebesy Ákos dr.-nak az a beszélgetés során felmerült gondolata, hogy az egyik „p”-t lehet hangugratással a másodikkal összehozva „pap”-nak olvasni, de a harmadik „p”-t nem szükséges magánhangzó közbeiktatással erőszakoltan kapcsolni, hisz ma is a legtöbb „Papp” nevű család kettős „p”-vel írja a végén, ép azzal az indokolással, hogy ősi nevük régebben így íródott. Ez az ötlet különben sok más hasonló s régiségi alapon indokolt nevekkel támogatható. (Soós, Sóss, Gaál, Gáll, Paál, Páll stb.)

A derzsi téglá ügyét különben azért sem tarthatjuk lezártnak, mert idáig az tisztán nyelvészeti probléma volt, már pedig főként a korhatározáshoz *feltétlen* szükséges az archeologusoknak is a véleménye. E felfogásnak adott kifejezést *Ferenczi Sándor* barátom egyik nem rég folytatott beszélgetésünk alkalmával. Úgyanis a téglá mérete, alakja, anyaga, formálási körülményei, a rátapadt vakolat stb. mind olyan tényezők, melyek döntőek lehetnek e kérdésben.

Különben a rovásírás történelmi vonatkozásai még ma is élénk vita tárgyát képezik.

*Marjalaki Kiss Lajos** azon az alapon, hogy a székely rovásírás betűsorában görög és glagolit jegyek is vannak, bolgár eredetre gondol. Valószínűnek tartja, hogy a bolgár szekel törzs hozta magával Bulgáriából még a IX. század előtti időben, amikor a bolgár-török elem még nem tért át a keresztény vallásra, amely cirill betűvel aztán kiszorította az Ázsiából hozott rovásírást.

*Asztalos Miklós dr.*** szerint a rovásírást a székelyek a besenyőktől vették át. Ezzel szemben *Ferenczi Sándor**** azt állítja, hogy mivel a mi betűinknek rovás jellege tisztább, azért a besenyők kellett átvegyék írásjeleinket, amelyek különben *Németh Gyula dr.* szerint együtt a székellyel a türki írás leszármazottjának tekinthetők. A nagy tudományos fejtegetések s azok jelentősége emeli a székelyföld sokoldalúságának az értékét!

B.

* Anonymus és a magyarság eredete. Miskolc, 1929. 30. l.

** Erdélyi Múzeum, 1932. 123 l.

*** Pásztortűz, 1932. 232—3. l.

CÉLTALANUL.

Irtá: *Botár Béla.*

<i>Budvár felett a hó szítál,</i>	<i>Ezüst havon lábnyom nincsen,</i>
<i>Hargitáról vad szél zihál;</i>	<i>Élőlénynek hire sincsen;</i>
<i>Sötét az éj, sötét nagyon —</i>	<i>Jajgatnak a téli szelek, —</i>
<i>Lassan megyek az útamon.</i>	<i>Csak én magam megyek, megyek...</i>

*Szarkakőnél csillag ragyog,
Alig látszik, alig pislog;
Mert a sötét árjába fül —
Én csak megyek.. céltalanul!...*

Borzalmak éjszakája a Hargitában.

Irta : *Ladó Lajos.*

Elhatároztuk s meg es csenálók, hogy neki, bolondulánk a Hargitának. Egész nap isszonyuan törtettünk az erdő sűrűségében az én puszipajtásommal Márton Emrével, hogy valamikép kiútra találjunk, de minél jobban törtettünk, annál vadabb helyre jutottunk, s valósággal szurok setét lett és be is esteledett, amikor hirtelenében egy mogorva külsejű faházhoz értünk. A helyzet gyanus volt szörnyen, de hát mit volt mitt ennünk, beléptünk a házikóba. Egy egész szénégető családot találtunk ott. Éppen vacsoránál ültek s azon nyomon meghívtak bennünket, hogy vegyünk részt étkezésükben. A barátom nem is kináltatta magát soká, odaült evett, ivott vigan. Nekem persze vele kellett tartanom. Én azonban inkább azon iparkodtam, hogy körülnézdegéljek, miféle hely is ez, ahol vendégként szerepelünk. Gazdánk jóképű, higgadt lelkű szénégetőnek látszott, de a háza, nő az valóságos hadiszertár volt. Puska, nyárs, fészi (fejsze), vasrud és sok cserefa bot stb. . . .

Szörnyű kellemetlen érzés vett erőt rajtam. Hanem Emre barátom bezzeg jól érezte magát. Mintha csak a család tagjai közé tartozott volna. Ő vitte a szót, nevetgált, tökéletesen jól érezte magát. Végeztünk a vacsorával, mindannyian visszavonultak, egyedül maradtunk, a barátom meg én. Gazdánk lement az alsó földszinli helyiségbe aludni, mi meg birtokba vettük a felsőt (emeletet), ahol a vacsorát ettük. Az is olyan kamara féle volt, alig 5—6 láb magas, ahová alulról egy kicsi lajtorjával jártak fel s le. Az ágyunkba is csak mászva jutottunk, mert a gerendáról mindenféle téli konyha szükségletek füttyögtek alá himbálózva, közel a fejünk fölött.

Barátom csakhamar felmászott az ágyba és lefeküdt, természetesen a feje alá tette batyuját és elaludt. Én elhatároztam, hogy virrasztani fogok. Jól megraktam a parazsas kuptort fával és oda telepedtem melléje. Az éjszaka jórésze teljes csendben, háborítatlanul mult el. Csak nagyon keveset szundikáltam olykor-olykor. Sejtve, hogy a reggel immár nem lehet messze, cihelődni kezdtem. Egyszer csak hallom ám, hogy a gazdám beszélget odalent valamit a feleségével, mintha vitatkoznának. Odatartom a fületem a kémény nyíláshoz, mely az alsó helységről szolgál föl és a füstöt vezeti a magasba, hát egész érthetően kiveheltem, hogy a gazdám ezeket mondja. — Nohát egy-kettőre! Mindakettő meg legyen ölve. — Igen, mindakettő, — mondja rá a felesége.

Többet nem hallottam. Talán fölösleges mondanom, hogy ben-

nem elállt a lélekzet, testemet kiverte a hideg izzadság, úgy álltam ott, mint egy sóbálvány.

Hej! Testvér, ha láttál volna, nem hiszem, hogy megismertél volna? Élő vagyok-e, vagy holt. Térdre estem és felfogott kézzel úgy imádkoztam. Óh! Csiksomjai szép Szüz Mária, a székelyek védő asszonya, most tégy csudát. Kegyelmes egek! Ha csak rá is gondolok most. Ketten, teljesen fegyvertelenül szemben állunk, ki tudja mennyi rablóval, kiknek egész hadiszertár állott rendelkezésükre.

Emre, a társam a legmélyebb álomban van. Nem is mertem felköltetni őt, nehogy lármát csapjon. No, de én szökjem meg egyedül, gondolám? Ez már gyávaság lett volna! Különben is az ablakok igen kicsik voltak, künn pedig két erős kutya ugyancsak üvöltözött. Ezt a szörnyű gyötrődést elképzelni lehetetlen. Vagy egy negyedóra mult el e halálos aggodalmak között. Ilyen hosszú negyed-órája sem volt még életemnek.

Ekkor hallom, hogy valaki iparkodik föl a lajtorján. Kinézek az ajtóhasadákon, hát látom, hogy a házigazda jön. Egyik kezében lámpa, a másikban meg egy nagy kést tartott. Ő jött elől, utánna a felesége, én meg ott az ajtó mögött. Az ajtó kinyílik, de mielőtt a gazda belépne, leteszi a lámpást, amit aztán a felesége vesz a kezébe. A gazda mezilláb volt, amikor belépett. Az asszony künn maradt s onnan sutlogta az urának, pszt, pszt. Csendesen! Vigyázat! Meg ne ébredjenek!

Mikor a lajtorján fölfelé jött az ember, a nagykést a fogai közt tartotta. Most, hogy a barátom ágyához került, jobbába fogta a kést. Emre egészen kitakart nyakkal feküdt előtte. Baljával szépen végigsimitotta élet és . . . hatalmast vágott . . . a sonkából, mely a gerendáról kócmadzagon lógott. Erre csendesen visszavonult, amint jött, az ajtó belevődött s én egyedül maradtam gondolataimba mélyedve.

Mikor megvirradt, fölkeltettek bennünket és megkezdtük a reggelizést. Mondhatom pompásan esett. Két csürke került az asztalra. Hej! de remekül voltak megsülve. Ekkor kezdett kivilágosodni a fejemben, hogy mit jelentettek a rémületes szavak? Mindakettő meg legyen ölve! Másnap, amikor Csikfelé béereszkedénk, a Madicsa hideg borviz feredeje jó vala az éccakai ijedtség után, de aztán meg még jobban ese a felpakolt csürkecskének a pompásan kipiritott földi maradványa.

NÉZŐ PONTOK.

Alsósófalván az állatorvos ott lépfene elleni szérummal. Dani bá' tudni szeretné a szérum mi elleni hatását s meg is kérdi nagy óvatosan :

— *M'et óccsa bé az Úr ?*

— *20 lejét bácsi! Csak 20 lejét!*

Balázs Alajos.

Sportélet. Turisztika.

Székelyek a sportban.

Irta: Dr. Biró Lajos.

A sport élet minket érdeklő székely vonásainak ismertetésére dr. Biró Lajost (KAC) kértük meg, aki 1926. óta Románia legjobb rudugrója. Négyyszer nyerte meg a rudugró-bajnokságot. Ő a jelenlegi romániai rekorder, 372 cm.-es ugró-eredménnyel. Többször képviselte sikerrel klubja színeit Budapesten s mint országos válogatott ért el sikereket Lembergben és az athéni Balkán Olimpiászon. Szerk.

A különböző sportágakban felmutatott eredményeket vizsgálva, arra a határozott meggyőződésre jutunk, hogy a székely tehetséges sport ember. Hisz erre teremtette az élet is. A megélhetésért folytatott erős küzdelme mindazokat a testi és lelki javakat fejlesztette ki, amelyek a sportszerűségnek ép az alapfeltételei. Mind a múltban, mind a jelenben szép eredményekre lehet büszke. Jelen kis cikkünk célja az, hogy ismerlté tegye a székely fiaink által felmutatott eddigi kiválóbb sikereket. E célból vessünk pillantást a különböző sportágak multjára és jelenére.

A **football** sportban a székelyudvarhelyi Hargita sok dicsőséget szerzett a székely névnek. Volt idő, mikor az ország legjobb csapatai között emlegették. Egyénileg magas színvonalu játékot mutatott: *Solymossy János* (Hargita-Beac), ki főiskolás korában az egyik legjobb magyarországi fedezet-játékos volt.

Birkózásban világraszóló sikert ért el a Parajdon született, jelenleg Budapesten élő: *Keresztes Lajos* (Mac). Az 1924. évi párisi olimpiász súlycsoportjában (könnyü-súlyban) igazságtalanul lepontozás miatt 2-ik, de már az 1928. évi amszterdami olimpiászon pedig ugyanezen súlycsoportban első lett. Elérte a legnagyobb sikert, amit sportember elérhet: világbajnok lett. A versenyzéstől visszavonult.

Ugyancsak birkózásban ért el nagy sikereket a Szentegyházásfaluról származó *Ambrus Pál dr.* (Mac.). 1927-ben Magyarország pehelysúlyu bajnoka. Több izben sikerrel képviselte az ország színeit külföldön. Napjainkban is sikerrel szerepel.

Az **atlétikában** az eddig legszebb sikert elért magasugró: *Dr. Somodi István*, a székelység büszkesége. Családfája etédi (Udvarhelymegye). Az 1908. évi londoni olimpiászon magasugrásban 2-ik, (188 cm.-es) napjainkban is kiváló eredménnyel vesz részt versenyeken. Annak idején Magyarország legjobb magasugrója s bajnoka volt. Öccse, *Dr. Somodi András* szintén szép sikereket ért el, mint magasugró. Mindketlen kiváló gyors-, illetve műkorcsolyázók voltak.

A romániai *atletika* két volt kiváló képviselője: Péter László és Dávid József háromszéki székelyek. Péter L. tartja Románia 100 m-es és 200 m-es gyorsfutó rekordját (10'6; 22'2 mp.). Hasonló nagytehetségű gyorsfutója nem volt és jelenleg sincs az országnak. — Dávid J. súlydobásban és diszkoszvetésben volt kiváló. Legjobb eredményei 14'30 m., illetve 46'36 m., utóbbi román rekord. Mindkét számban többször nyert bajnokságot. — Sikerral szerepeltek a múltban, mint gerelyvetők: Gyarmathy Endre és Váry Zsigmond (52'17 m.) udvarhelymegyeiek; Zsigmond Dezső (MSE) a kalapácsvetésben, Barabás János (Minerul) a rudugrásban.

A jelenlegi atletikai életben a székelység kiváló szerepet játszik.

Magunkénak mondhatjuk a brassói Gált (MTE), a kiváló marathoni futót, ki az őszi Balkán Olimpiászon megnyerte a marathoni futást. E versenyt az eredeti Marathon-Athén távon rendezték, az őszszel először. Gálnak jutott a dicsőség, hogy a hősi halált halt görög katona után ő legyen az első, aki e távot megfutja. — A brassói Olimpiában versenyző Csegezi György bágyoni előnevet visel, székely eredetű. Románia legjobb all-round (sokoldalú) versenyzője. Dekatlon bajnok és rekorder (6448 p.-tal). Különösen kiváló 100 m.-es síkfutásban, továbbá a magasugrásban. — Szép eredményekkel szerepelnek még: Panajoth Albert (MSE) magas és hármas-ugró bajnok, utóbbiban rekorder (13'59 m.), Soós József (KAC) jelenleg legjobb romániai gerelyvető, a kétkesz gerelyvetés rekordere, Vítályos Géza (U) többszörös 400 m.-es gálfutó bajnok. Nem szabad megfeledkeznünk a Magyarországon versenyző Bodossyról, ki az elmúlt év legjobb magasugrója volt nemcsak országos, hanem európai viszonylatban is. Barótról származik.

A **német-rendszerű szertornában** szép sikereket ért el a közel múltban a székelykereszturi AC. szertorna csapata. Komoly ellenfele volt az ország legjobb szertornász csapatainak. Egyénileg Dr. Gyarmathy Dezső, később a Kolozsvárra került Kelemen Imre legjobb tornászai voltak Romániának.

Vívásban a marosvásárhelyi MSE vívói az ország legjobbjai közé tartoznak.

Úszóink, teniszezőink komolyan dolgoznak. A Székelyföld részére kiírt Benke-kupa nagy lendületet adott tenisz sportunknak s bizonyosságot tett arról, hogy fejlődni csakis versenyzéssel lehet.

A **téli-sportok** terén az utóbbi években előtört a Székelyföld. Kiváló terepekkel rendelkezik sízők számára; versenyzésre alkalmas si-ugrósánc épült Székelyudvarhelyen. Idő kérdése tehát csak, hogy e területen is szép eredményeket mutassanak fel székely fiaink. A csikszeredai jégközi csapat Románia legjobb csapata. Sikert, sikerre halmoz. Játékosai közül többen külföldön is sikerrel szerepeltek.

További fejlődés minden sportágban várható, mivel a hozzánk nemrégén megérkezett nyugateurópai sportáramlat még csak ezután fogja új talajának, a Székelyföldnek gyümölcseit kitermelni.

Ugrósánc-avató ünnepélyt rendezett a székelyudvarhelyi turista egyesület si-osztálya február 19-én a brassói, csikszeredai, székelykereszturi kiküldötttek részletevével. A pompás pálya, amely a lefolyt versenyeredmények tanúsága szerint, ezidő szerint az ország második pályájának tekinthető, Szejke-fürdő mellett, a lengyelfalvi bekanyarodó úttól délre fekvő oldalon épült, a telektulajdonos Ugron Ákos és a turista egyesület áldozatkészsége folytán. A verseny főbb eredményei: *Ugrásnál* Klöckner 245 m. (versenyen kívül 27 m.-es rekord). *Akadály*: Klöckner, Nagy F. Drócsa Anna. *Futó*: Erős J., Keresztes J., Boldizsár Ilonka, Engeleider.

A nyertesek értékes művészi plaketteket kaptak emlékül, amelyek a világotjáró Vámszer Imre csikszeredai iparművész eredeti munkái. (Ez alkalmat szívesen használjuk fel, hogy e kiváló modern tervező művész teljesítményéről megemlékezzünk, aki már eddig is a sablonos gyári készítmények helyett olcsóbban és stilszerű kiállításban készített több hasonló alkalommal plaketteket, érmekeket, plakát terveket.)

Maga különben a verseny óriási sikere is bebizonyította, hogy Udvarhelynek nemcsak elsőrendű s az országos viszonylatban is megálló pályája van, hanem minden más kelléke is alkalmassá teszi vezető szerepre!

Korondfürdő feltámadása. Az új tulajdonosok dr. Kertész Árpád parajdi-Praid (j. Odorheiu) ügyvéd vezetése alatt, a mai helyzettel számolva, ötletes módon akarják a régi híres fürdők megérdemelt rendbehozását elérni. A teljesen kijavított villák szobáit adják el örökáron olyan olcsó áron, hogy annyit jóformán egy másik fürdőn egy szezonra is kifizet az ember szobaár fejében (10.000-13.000 lejig.) Az amerikai ötletnek mondható feltételek a most kibocsátott füzetükben részletesen felvannak sorolva (kivánatra ingyen küldik). Úgyes gondolat és az altruista gondolat mellett is jóérzékre vall, hogy az író, művész társadalom egy pár tagjának ingyen lakást biztosítanak s az élelmezésért önköltségi árat számítanak fel.

(Ezt a gondolatot ajánlhatnók a többi fürdőink figyelmébe is, mert ez a legjobb befektetése a fürdőknek!)

A **gyergyói halásztársaság** a jan. 25-én tartott közgyűlésén *Csáky Mihály* tanárt választotta elnökének. Hisszük, hogy az új elnök ismert szakképzettsége és agilitása jótékonyan fog kihatni a környékbeli hasonló szervezkedésekre, mert a hegyvidékeink patakjaiban bőven előforduló pisztráng nemcsak nagy közgazdasági értéket képvisel, hanem ügyes beszervezéssel nagyon jó csalogatója lesz a horgászattal foglalkozók nagy tömegének, ami idegenforgalmi szempontból is igen fontos dolog.

Ártatlanul leütöttek egy bevonuló katonát.

Évről-évre figyeljük a bevonuló ifjuságunkat. Sok mindent le lehet olvasni arról a külső képről, ahogyan a fiatalság viselkedik. Szomorú végignézni azt a duhaj, megvadult lelkületet, amelyet a falvak ifjúsága felhurcol ilyen alkalommal. Napok óta ez évben sem lát egyebet az ember, mint földig részegedett, éktelenül lármás, a bevonuló szekerek lovait embertelenül hajszólo legényeket. Eltekintve a megbotránkoztató viselkedéstől, a népünk fegyvelmezatlenségére, durvaságára következtető lehetőségektől, hátra vannak azok a gyászos tragédiák, amelyeket okoznak ilyenkor a virtuos, pálinkás indulatok. Ma is emberéletet követelt ez a legényeink között divatos bevonulási rendszer. Egy egészen ártatlan fiatal embert ütöttek agyon, minden ok nélkül. Csak azért, mert bevonulás volt. Mert a fejek tele voltak pálinkával. Mert bevonulást el sem lehet képzelni pálinka és emberölés nélkül. Március 16-án a csikszenttamási bevonulók egyik csoportja összeszólkkozott a somlyói bevonuló legényekkel. A somlyóiak szekerekre szökdöstek és irtóztató iramban Taplocza felé hajtottak. A szenttamásiakat mintegy elcsalták a Csedő Imre taploczai korcsmájáig, ahol a somlyói legények egy nagyobb csoportja ivott. Itt aztán formális ütközetre került a sor, amelynek sok sebesültje maradt a helyszínen. A szétszaladó legények közül egy pár szenttamási befutott a községháza udvarára, ahová a somlyóiak közül többen követték. És így történt, hogy az egészen megvadult legények itt szembe találkoztak egy teljesen ártatlan legénnyel, aki éppen látogatóban volt azon az udvaron lakó rokonánál s akinek semmi köze nem volt az előzményekhez. Az ajtón gyanutlanul kilépő Benes József jenőfalvi legényt, az udvarra berohanó Sorbán Károly zsögödi és Vánca István somlyói legények ásókkal pillanaton alatt agyonütötték. A szerencsétlen, jóra való legény, szüleinek egyetlen gyermeke, kórházszállítás közben meghalt. Érzik-e ezek a legények, ha majd kijózanodnak, hogy mit követtek el. Testvért öltek. Minden ok nélkül kivégeztek egy ártatlan legényt, szüleinek minden támaszát és reményét.

*

A fenti ujsághirt a Csiki Lapok márc. 19-iki számából vettük át. Ugyan a nevek megváltoztatásával ezt a gyakran szereplő ujság hirt minden székelyföldi helyi lapunkban feltaláljuk azzal az obligát fináléval: hogy megint testvér gyilkosság volt.

Végtelen csodálatos az a közöny, ami fajunknak ezt a szerencsétlen italos tempóját kíséri. A falvaink értelmi vezetőinek kell egyöntetűen megmozdulniok s elsősorban ők kell példaadásukkal gátat vessenek veszedelmünknek. Hogy miképpen az mellékes, de tenni kell valamit, hogy a mámoros fej ne amolyan jóakaratuán, mosolylyal elintézett vitézkedés legyen, ami még holmi glória formát is fon a megvadult feje körül. Legyen az ilyen megveteltje a társaságnak s kidobott alakja a köznek, akinek részeges volta miatt ne lehessen helye ott, ahol megbizhatóságra szükség volna!

A háromszéki higany előfordulásról.

Az ásványtani irodalom böngészgetése közt többször akadunk az Esztelnek, Lemhény határában, a homokkőben előforduló higanynak és ércének, a vörös cinnabaritnak a felemlítésére.

Bár kiválóbb kutatóink már többször gyanusnak találták ezeket az adatokat, mégis elég sikerrel húzódnak meg még manapság is a többiek között. Koch Antal¹ tekintve, hogy ujabban senki sem találta, törlésre ajánlja e feljegyzést. Még előbb Ackner J.² már Grimm jelentése szerint is kétesnek tartja a háromszéki előfordulásokat.

Az irodalmi adatokon végig nyomozva, végre, mint legelső említőhöz Fridvalszkyhoz³ jutunk, aki az 1767-ben megjelent latin nyelvű könyvében a bemondások szerint a következőket írja: „azt állítják, hogy Kézdí Lemhényi székben is bőven van higany, kétségtelen, hogy valaha bizonyára több akna létezett, ahonnan higanyt nyertek, az utódok emlékezetében fennmaradt . . .” (Gálfalvy Samu unit. koll. igazgató ur fordítása.)

A helyszínén utána tudakozódva a dolognak, már az is feltűnő volt, hogy sehol egy bányával kapcsolatos helynevet nem lehetett találni. Viszont a lemhényi Veres patakban, azon a vidéken közismert kénes fürdő csillogó vize már az első pillanatra feltűnő volt.

A különben édesvizű forrás erős záptojás szagával már mesziről jelzi az itt kiömlő kénhidrogén gázt, amelyből kiváló finom ismert kéntej a vizet higanyosan csillogóvá, szürkés zavarossá teszi.

Ez a külső, megtévesztő szokatlan színeződés lehetett és a régies kéneső elnevezés, ami a tévedésre s a további mende-mondára adott alkalmat. Hogy a laikusok által nemcsak a forrásviz külső megjelenése által föltételezett kénesőt, hanem a kísérő veres színű ércét, a cinnabaritot is leírták innen, azt a forrás vasas lerakódásának tulajdoníthatjuk, amiről különben a patakot is elnevezték.

Igy tehát az irodalomból törlendő higanyos előfordulások helyét a most először szereplő kénhidrogénes forrás új adatával pótolhatjuk.

¹) Erdély ásványainak kritikai átnézele. Kvár, 1884.

²) Mineralogie Siebenbürgens, 1855.

³) Mineralogia Transsylv. 1767.

Hát mit mondjak ?

Régina néninek a városi rokon temetése után sok „Fogadja részvéteimet” kellett végighallgatnia. Megüti a fülét a szó s el nem tudja képzelni, miféle részvényekről beszélnek ezek s ezért óvatosan ő bizony azt feleli vissza: „Nincs szükségem reá lelkem, tartsa csak meg magának”.

A fia észrevesz valamit s hamar odasug neki. Hát mit mondjak? Édes fiam? Hát csak köszönje meg. Jó, jó, de ha aztán mégis csak fizetni kell, Te leszel a hibás! — morgolódik az öreg.

Balázs Alajos.

A Székelyföld kutatása.

Ki tud „visszafolyó“ patakokról? Ismertebbek eddig *Teherőpatak* (Csik), *Szakadát—Nyárádremete* közt (Marosm.) *Lövete—Homoródalmás* közt (Udvarhelym.) Mi fűződik az elnevezéseikhez?

A vascsillám új előfordulási helye a Hargitában. Nagy Imre olaszteleki földbirtokos arról értesít, hogy a homoródalmási hátságban nem messze a nemrég ismertetett odorfenyői előfordulástól, a két Fehér patak közt szintén feltalálhatók a szép lemez vascsillám kristályok.

Borza S.: A VI. nemzetközi növényföldrajzi kirándulás vezetője. Románia 1931. A francia, angol, német szöveggel megjelent értekezések közül a tordai hasadék, (Borza, Gürtler, Pop,) Borszék (Pop), a dédai Maros áttörés (Nyárády), a tölgyesi Vereskő (Borza) növénytan ismeretesei emelhetők ki, mint a székelyföldi érdekeltségű témák az igen értékes kötet szakközlemények közül.

Pákh E.: Magyarország vasbaktériumai. A többek közt Tordáról említi a sóstavakban található *Siderocapsa major* Moll-t az *Entoromorpha intestinalis* moszat telepeiről. Sepsibükszádról a Gáspár-patakából a dr. Gelei J. egyet. tanár által gyűjtött *Sideromonas confervum* Chl. *Microspora pachyderma* (Will) Lag.

fonalait. (L. Folia Cryptogamica I. 1925. Szeged).

Csüry Bálint: Székelyföldi magyarnyelvű oklevél 1554-ből, amely martonosi Miklós Márton és Ferenc küsmödi örökségéről szól. Eredetije a kolozsvári unit. egyh. levéltárában van a bencédi Gyallay-Pap család levelei közt. (Magyar Nyelv. Budapest. 1932. 319—20.)

Csüke, vagyis denevérfogás Száldoboson (Udvarhely m.) úgy történik dr. Ferenczy Gábor székelykereszturi ügyvéd elbeszélése szerint, hogy nyári estén a gyermekek egy gombolyagba összeragadt bojlorján termés csomót dobnak a levegőbe, a csomó közepébe még egy darab követ is zárnak, hogy biztosabb dobás essék vele. A feldobott, kb. jó ökölnagyságu golyónak neki repül a denevér és beleszagad. (Bartók Pál gimn. tanuló szerint ezt a módszert a Szilágyságban is gyakorolják a gyermekek).

Tavaszi madárvonulási megfigyelések. Vadászaink, erdszeink és erdő-mezőt járóinkat kérjük, hogy a most meginduló madárvonulási megfigyeléseiket közöljék velünk. E tekintetben igen fontos hely a Székelyföld s pontos adatainkkal nagy szolgálatot teszünk a tudománynak. Főszlyt a gólya és a szalonka megjelenésére fordítsuk! Hol van fekete gólya? Ilyenről tudunk Felsőrákosról (Udvarhelymegye), ahol évek óta egy pár a Nádas p. völgyében fészkel.

Irodalom.

Benedek Marcell: *Magyar író tragédiája 1929-ben. Benedek Elek utolsó évei.* A szerző kiadásában megjelent munka, mely könyvárusi forgalomba nem került, csak későn jutott kezeinkbe. Egy kis irodalomtörténet a legnagyobb székely író gazdagon magot hintő munkásságának tragikus végéről. E füzetnek ott kellene legyen minden családban, hadd lássuk, milyen hamar tudunk mi felejteni. (Bp. 102 l.)

László Dezső: *Akarom, Tisztán Lássatok* c. alatt Széchenyi István tragikus sorsát és a magyar jelen válságát írja meg figyelemre méltó nézőszögletből. (Erd. Fialatok kiadása, Kvár, 1933. Ára 30 Lei).

Bálint Vilmos csikszenttamási plebános *Dusgazdag* c. darabja valóságos diadalútat tett meg. Alig van már falu, ahol még nem adták volna elő. Most jelent meg a II. kiadása. Tervbe vetétkrománra való lefordítását is.

Wachner H.: *Csikmegye a maroshévízi szorossal.* (Románul és németül. Lucrăr. Inst. Geogr. Univers. Cluj. 1929. Vol. III.) Modern újabb képet ad a szép csiki medence földrajzi formáiról és ki-ki tér a néprajzi viszonyok ismertetésére is.

Donáth László: *Toronyjáró* c. székely témájú regénye most jelent meg a népszerű Nyil sorozat regényei közt.

Ábrahám Ambrus, a tusnádi születésű kiváló kutatónk az utóbbi időben a következő állattani kutatásai jelentek meg az Akadémiai Math. és Term. Tud. Értesítőben (Bpest):

A gyíkok bőrének idegvégződései (XLIII. p. 436—455. II. tábla rajz);

A gyíktüdő idegvégződései. (XLIV. 613—632. II. t. rajz).;

A kutya orra bőrének idegvégző készülékei. XLVII. 587—606. III. t. rajz).

Ezeken kívül még: Az *Opisthodiscus diplodiscoides nigriasis* *Méhely idegrendszere.* (Studia zoologica Univ. Pázmány I. 136.)

Ábrahám-Wolsky: *Über die Nerven und Nerven endigungen der Antennen einiger Landisopoden.* Zool. Anz. 1929. 136.

„**A Székelység**“ Budapesten megjelenő testvér lapunkat örömmel üdvözljük.

A havonként megjelenő s most már II. évfolyamában levő laptestvérünk szerkesztője szépvízi Balás Béla s az Erdélyi Hírek szerkesztője Szeremley Ákos dr. A munkatársak közt ott látjuk a legjobbjainkat s köztük néhány nekünk ismeretlen új erőt is. A 3. számban Jancsó B.: *Unió, vagy annexió utján jutott-e Erdély a román királyság birtokába?* Barabás E.: *Marosszék tündérszép leányának unokája Anglia királyi trónján.* Sz. Balás B.: *Dácia őslakói és őstörténete.* — *Székely szabadságharcok.* Erdélyi Hírek, Versek, Szemle rovat adják a tartalmas füzet vázát. Előfizetési ára 10 P. Szerk.-Kiadóhiv. Gödöllő, Királytelep p. f. 20.

Lármafa.

Székelyudvarhelyi kalauz kiadása van munkában. Mindenki segíhet, adattal, figyelmeztetéssel, anyagi támogatással, akár hirdetések alakjában is. Ezzel kell megvetnünk az alapját az idegenforgalmunknak, amely annál eredményesebb, minél pontosabb és megfelelő modern kis füzetet tudunk kibocsátani.

Új munkatársaink : Bolár Béla (költ.), Felei Fazakas Bertalan (szépirod.), Ferenczi Sándor (tört.), Fischer Béla (fakesk.), Gaál Sándor (népr.), Józsa János (tört.), József János (góbéságok), Kertész Albert (költ.), Ladó Lajos (szépirod.), Nagy Gabriella (népr.)

A „Székelység” estélye. Az a gárda, mely e folyóiratunk köré csoportosul, igen praktikus ötlettel Székelyudvarhelyen, márc. hó 19-én délután 6 órakor, a ref. kollegium tornatermében, egy földünket ismertető estélyt rendezett a következő műsorral : 1. Bevezető beszédet mondott Nyirő József. 2. Sz. Horváth L. : Székely nótáiból énekelt zongorakiséret mellett B. Sólyom Edith. 3. Székely lefetyelő. Előadta Mordán Mariska. 4. A Székelyföld kincseiről s azok értékesítéséről előadást tartott vetített képek kíséretében Bányay János. "A bemutatott emlékeinkről szóló mondákat előadták : Weress Margit tanárnő : — Áprily L. : Álom a vár alatt (Rapsonné). Forró Gézáné — Székely Gyula : Réka sirja. Bordás Lajos — Benedek Elek : Szent Anna-tó. Lévy Lajos dr. — Benedek Elek : Likaskő-firtosi fehérlo. 4. Sz. Molnár—Tiboldi J. : Nyikómentéről. Énekelt zongorakisérettel B. Sólyom Edith. 6. Sz. Horváth L. : Csüddöngölő. Zongorán játszotta saját átdolgozásában Hannig Baby. — A kedvezően fogadott stílusos est jövedelme egy székelyudvarhelyet ismertető Kalauz kiadásának költségeit szolgálja.

Magyar Nemzet Politikai Társaság márc. 19-iki ünnepi ülésén a műsor következő számai érdekeltek közelebről : Kiss Menyhért : Március (vers). Torbágyi Novák : Alttila székhelye. Ignác Rózsa : Székely balladák. Kornai J. : Alttila halála.

Gyula diáknak Virágember c. egyfelvonásosát, mely Zágoni Mikes Kelemen személyét állítja szimpatikus megvilágításba, márc. 31-én adják elő a budapesti Nemzeti Színházban.

Harsányi Kálmánnak Ellák c. 5 felvonásos hun tragédiáját hozta a pesti rádió febr. 20-án.

Székely népmese a budapesti operában. Márkus László és Molnár Jenő Árva Józsi három csodája c. s a székely fonó levegőjében lejátszódó történelét zenésítette meg Kósa György az ősi népi melódiák felhasználásával. A márc. 2-iki előadást a rádió is közvetítette.

Orbán Balázs emlékünnepely volt a hagyományokhoz híver febr. 2-án, a születési évfordulón, a székelykereszturi Kaszinóban. A megtartott évi közgyűlés végén testvéri összzejövetelen áldoztak a nagy székely emlékének s dr. Szolga Ferenc tanár szépen kidolgozott beszédben idézte fel példás, munkás életét. Vajjon micsoda akadályai lehetnek annak, hogy a többi kulturegyesületeink nem követik e szép példát?

A mai lapszámunkban közöljük le különben a szejkei sir-emléknek a képét, amely, ha egyelőre szerényen is, de Haáz F. Rezső művészi tervei szerint, stilszerűen jelzi a nekünk szent porok nyugvó helyét.

A székely daloskerület műkedvelő és zenetára számára Kesze Albert kolozsvári könyvkereskedő 18, főként székely írók munkáját küldte meg. Szerkesztőségünk 3 dalkari gyűjteményt ajándékozott. Hálás köszönet!

Gyümölcstermelési tanfolyamokat tartott a téli napokban az udvarhelyi Gazdasági Kamara és Gazdasági Hivatal Gyerkes Mihály vezetése alatt Bögöz, Olasztelek, Kisbaczon, Korond községekben, amelyet méhészeti és baromfityénysztsési ismeretekkel bővítettek ki.

Pártfogóink, kik megértették kérő szavunkat és nemes áldozatkészséggel küldetik meg lapunkat. Paál Elek Kézdivásárhely — Pál Mártonnak Gyremele, Benkő József Szudv. — dr. Barabás Jenőnek Bpest, József Dezső B.-Gyula — Unit. főgimn. Sz.-keresztur, Nagy Lajos esp. Sz.-keresztur — Sándortelki ref. isko'ának, Pásint József Torda — Pásint Ödönnek Bpest, Bálint Vilmos — Cseke Istvánnak Cszlimre, B. — Szombafalvi Népháznak, Gaál Sándor Cstaploca Ferencrendiek intézele Nagyszeben, Szádeczky Gyula dr. Kvár — Erd. Bány. Főiskolának Sopron.

Adatok beküldéséért hálás köszönet: N. L. Szurduk. — F. D. Gysztmíklós. — M. B. dr. Bpest. — B. E. Bpest.

ELŐFIZETÉS az 1933. évre: 100 Lei. (Tanügyiek, lelkészek, nyugdíjasoknak — s a turista egyesületek igazolt tagjainak 60 Lei). Pengőben 5 (kedv. 4 P.) — Magyarországiak előfizetését elfogadja a Studium könyvkereskedés Budapesten, Muzeumkörút 21, amely címre legcélszerűbb a 4041. sz. postatakarékpénztári csekkszámlával küldeni a minden postahivatalnál beszerezhető bianco befizetési lapok útján. — Mint múlt lapszámunkban jeleztük is, jóakaratu támogatóinknak azt a kedvezményt nyújtjuk, hogy amennyiben a régi előfizetéseket küldik be (100—150 Lei), azoknak a saját lappéldányukon kívül még egyet bocsátunk rendelkezésükre, amelyet az adott címre kedves megemlékezésékként küldünk meg. Kinek ne volna megemlékezésre méltó szívéhez közel állója?!

Hátráléka 1932. december 31-ig bezáróan Lei.